

С. Л. Демиденко, В. В. Демиденко

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сутність та основні властивості податкового потенціалу регіону. Досліджено структуру податкового потенціалу, яка включає три основні складові: реалізовану, нереалізовану та прогнозовану. Доведено, що основними джерелами формування податкового потенціалу є потенційні податкові надходження, можливості платників податків, ресурси бази оподаткування, тобто податкові бази та ставки.

Проведено аналіз структури податкових надходжень Зведеного бюджету України за 2013–2019 рр., результати якого показали, що фактичні податкові надходження, які формують реалізовану складову податкового потенціалу, займають найбільшу частку серед усіх видів бюджетних доходів. Основними бюджетоутворюючими податками в Україні залишаються податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, акцизний податок.

Наведено характеристику існуючих методів оцінювання податкового потенціалу регіону, їх переваги та недоліки. Для оцінювання податкового потенціалу регіонів України використано метод із застосуванням індексу податкового потенціалу на основі валового регіонального продукту. Аналіз індексу податкового потенціалу дав змогу систематизувати регіони України на групи за показником податкостроможності, об'єктивно оцінити реальні дохідні можливості кожного регіону країни та довести, що факторами впливу на збільшення рівня податкового потенціалу варто вважати зростання валового регіонального продукту та доходів регіону в розрахунку на одну особу населення. Доведено, що оцінювання податкового потенціалу є важливим етапом у системі податкового планування та прогнозування, яка базується на інформації про рівень потенційних доходів.

Ключові слова: податковий потенціал, доходи, податкові надходження, методи оцінювання, індекс податкового потенціалу.

Вступ. Трансформаційні процеси в економіці України, зміна політичної ситуації посилюють диспропорції у соціально-економічному розвитку окремих регіонів країни. Мінливий стан податкової системи, постійний процес зростання фіскального тиску знижують підприємницьку активність господарюючих суб'єктів, призводять до ухилення від сплати податків, посилюють тіньову складову бізнесу, що ускладнює процеси поповнення бюджету податковими надходженнями.

Визначальну роль у формуванні доходів бюджету країни становлять податкові надходження. Для створення ефективної системи оцінювання реальних дохідних можливостей країни та окремих її регіонів важливим є податкове планування та прогнозування, інформаційною базою яких виступає податковий потенціал. Дослідження рівня податкового потенціалу передбачає його кількісне оцінювання шляхом застосування різноманітних методичних підходів. Вибір економічно обґрунтованих методів та показників, що відображають потенційну здатність регіону генерувати бюджетні доходи, визначає актуальність та особливу значущість теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами визначення сутності та дослідження окремих складових податкового потенціалу, пошуком можливостей забезпечення податкових надходжень до бюджетів, вивченням методів оцінювання податкового потенціалу регіонів займалися такі вітчизняні вчені, як А. Абрамова [1], С. Каламбет [5], І. Лук'яненко [9], Д. Міщенко [2], В. Пасенко [4], Л. Тарангул [3], І. Цимбалюк [8], О. Черкасова [10] та інші. Зважаючи на значну кількість праць, присвячених дослідженню оцінювання податкового потенціалу регіонів, залишається проблемним питання об'єктивного вибору методів кількісного оцінювання податкового потенціалу регіонів України.

Метою статті є розкриття сутності податкового потенціалу, аналіз складових, що забезпечують його формування, дослідження методичних підходів до оцінювання податкового потенціалу регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податки та збори є основним джерелом наповнення як державного, так і місцевих бюджетів. Одним із напрямів забезпечення постійного зростання

податкових надходжень до бюджетної системи за рахунок оптимізації податкової бази регіону та підвищення ефективності проведеної податкової політики є періодичне дослідження та аналіз податкового потенціалу регіону з метою визначення допустимих можливостей його розвитку [1].

Модернізація податкової системи потребує впровадження більш обґрунтованого рівня управління податковим потенціалом регіону, що передбачає реалізацію системи принципів, форм, методів та інструментів безпосереднього впливу фіскальних служб на податкову систему з метою підвищення ефективності реалізації податкового потенціалу [1].

Податковим потенціалом є максимально можлива величина потенційного ресурсу регіону, мобілізація та ефективне використання якої приведе до збільшення доходів бюджету та сприятиме соціально-економічному розвитку регіону [2].

На думку Л. Тарангул, у широкому розумінні податковий потенціал регіону – це обсяг реальних і потенційних податкових ресурсів регіону, які можуть бути об'єктом оподаткування при розширенні його податкової бази. У більш вузькому розумінні податковий потенціал регіону – це фактичний обсяг податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які акумулюються регіоном при використанні своїх ресурсів за умов чинного податкового законодавства [3, с. 11].

Основні властивості податкового потенціалу регіону полягають у наступному:

- розраховується в межах регіону за відповідний проміжок часу;
- характеризує максимальну суму податків, яку можна зібрати в регіоні, без зміни його продуктивного потенціалу та сприяючи розвитку ділової активності;
- максимізація податкових доходів внаслідок оптимального використання матеріальної бази й ресурсів;
- обов'язкова відповідність вимогам чинного податкового законодавства [4, с. 5].

Більш об'єктивне розуміння сутності податкового потенціалу регіону дає можливість зробити аналіз складових, які забезпечують його формування. Структура податкового потенціалу включає три основні складові: реалізовану, нереалізовану та прогнозовану (рисунок 1).

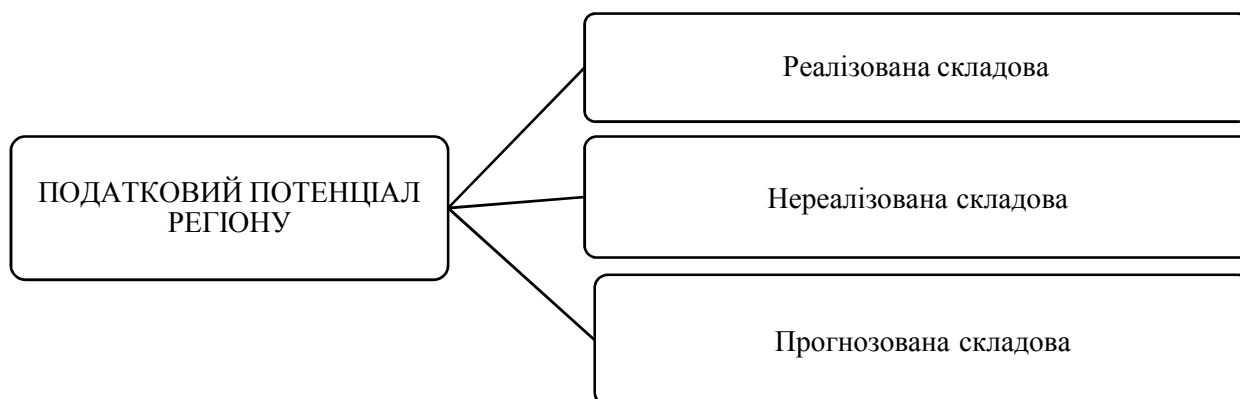

Рисунок 1 – Складові податкового потенціалу регіону

Джерело: складено за [5]

Відповідно кожна складова містить джерела формування податкового потенціалу регіону. Реалізована складова складається з податкових надходжень. Дійсна база оподаткування формується за рахунок об'єктів оподаткування підприємницької діяльності; оподаткування доходів фізичних осіб, споживання населенням суспільних благ, власності. Збільшення ставок оподаткування призведе до розширення першої складової. До нереалізованої складової відносять податкові пільги, податковий борг. Розширення податкової бази на діючих підприємствах, надходження від виходу з «тіньової» економіки, нові податки на існуючі об'єкти є резервами розширення податкового потенціалу. Прогнозована складова є потенційною базою оподаткування: можливі податкові надходження від створення нових та економічного зростання діючих суб'єктів господарювання.

Отже, основними джерелами формування податкового потенціалу є потенційні податкові надходження, можливості платників податків, податкові бази та ставки.

Вагомою складовою формування податкового потенціалу є реалізована складова, що характеризує фактичні податкові надходження, а саме: усі сплачені платниками податки.

Вважаємо за доцільне розглянути реалізовану складову податкового потенціалу України, проаналізувавши структуру податкових надходжень Зведеного бюджету України за 2013–2019 рр. (таблиця 1).

Таблиця 1 – Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України за 2013–2019 рр., %

Показники	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Доходи, млрд. грн.	442,8	456,1	652,0	782,9	1016,9	1184,3	1289,8
Податкові надходження, млрд. грн.	354,0	367,5	507,6	650,8	828,2	986,3	1070,3
Питома вага податкових надходжень у доходах, у тому числі:							
Загальнодержавні податки та збори, з них:	77,8	78,4	72,5	77,9	76,3	78,1	77,3
Податок та збір на доходи фізичних осіб	16,3	16,5	15,3	17,7	18,3	19,4	21,4
Податок на прибуток підприємств	12,4	8,8	6,0	7,7	7,2	9,0	9,1
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	6,5	7,4	6,4	6,0	5,0	4,2	4,0
Податок на додану вартість	29,0	30,5	27,4	30,1	30,9	31,6	29,4
Акцизний податок	8,3	9,9	10,8	13,0	12,0	11,2	10,6
Мито	3,0	2,8	6,2	2,7	2,4	2,3	2,3
Екологічний податок	0,9	1,1	0,4	0,6	0,5	0,4	0,5
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	1,3	1,3	1,1	0,04	-	-	-
Податки на власність	0,1	0,1	-	-	-	-	-
Місцеві податки та збори, з них:	1,7	1,8	4,1	5,4	5,2	5,2	5,7
Податок на майно	0,01	0,01	2,5	3,2	2,9	2,6	2,9
Єдиний податок	1,5	1,6	1,7	2,2	2,4	2,5	2,7
Всього доходів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено авторами за [6, 7]

Як видно з таблиці 1, фактичні податкові надходження, які формують реалізовану складову податкового потенціалу, займають найбільшу частку серед усіх видів бюджетних доходів. За період, що аналізується, питома вага податкових надходжень у загальній структурі доходів Зведеного бюджету України коливається в межах від 77,9 % до 83,0 %.

Зміни частки податкових надходжень у доходах відбулися внаслідок збільшення питомої ваги податку на доходи фізичних осіб з 16,3 % до 21,4 %, акцизного податку з 8,3 % до 10,6 % і місцевих податків та зборів з 1,7 % до 5,7 %. Проте частка податку на прибуток підприємств протягом цього періоду зменшилася з 12,4 % до 9,1 %, рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів – з 6,5 % до 4,0 %. Питома вага інших податкових джерел суттєво не змінилася.

Результати аналізу свідчать, що основними бюджетоутворюючими податками в Україні залишаються податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, акцизний податок.

Планування та прогнозування доходів бюджетів, податкових надходжень потребує кількісного оцінювання податкового потенціалу регіонів країни. Від вибору методу, системи показників залежить об'єктивність оцінювання податкового потенціалу, що дасть можливість розробити заходи, спрямовані на забезпечення зростання податкових надходжень.

Зауважимо, що у вітчизняній та зарубіжній практиці використовується велика кількість методичних підходів до оцінювання податкового потенціалу регіону. Це свідчить про відсутність єдиної системи оцінювання податкового потенціалу.

Доцільним є розподіл методів визначення податкового потенціалу регіону на дві групи, а саме: методи абсолютних і відносних величин. До методів абсолютних величин відносять методи, за допомогою яких розраховують податковий потенціал в абсолютних показниках з метою отримання фактичних або прогнозованих на перспективу сум податкових надходжень. Методами відносних величин є методи, що включають розрахунок відношення податкових надходжень до певного показника [8]. Усі методи мають свої переваги і недоліки. Зважаючи на ряд переваг того чи іншого методу, при виборі варто звернути увагу й на його недоліки. Характеристику методів оцінювання податкового потенціалу регіону наведено в таблиці 2.

Таблиця 2 – Методи оцінювання податкового потенціалу регіону

Методи	Суть методу	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Методи абсолютних величин			
Метод сукупних податкових ресурсів	Метод, основою якого є формування податкових доходів, і який передбачає включення до розрахунку показників, що характеризують його реалізацію	Отримання більш точного відображення фактичного обсягу податкових ресурсів	Застосування методу потребує досить великого обсягу ретроспективної інформації
Метод на основі регресійного аналізу	Метод передбачає визначення даних про сукупні джерела надходжень конкретного регіону, сприяє ефективному оцінюванню податкового потенціалу регіону при незначному обсязі фінансової та статистичної інформації	Невелика трудомісткість, значна об'єктивність, визначає факторну залежність фактичних надходжень і податкових баз	Складність вибору економічних показників, що характеризують податковий потенціал; отримані показники податкового потенціалу регіонів можуть різнитися залежно від набору економічних характеристик
Фактичний метод	Метод ґрунтується на розрахунку податкового потенціалу за даними чинних форм податкової звітності	Простота розрахунків і відносно невеликі обсяги необхідної інформації	Фактичні надходження не відображають податкового потенціалу окремих територій
Метод репрезентативної податкової системи	Метод дає змогу визначити дохідні можливості, які можуть бути акумульовані у бюджет за умови середнього рівня податкових зусиль і однакового складу податків та ставок оподаткування	Підвищується зацікавленість у зменшенні податкових недоїмок у регіонах (не сплачена платником частина обов'язкового платежу, податку)	Висока трудомісткість; відсутність достатньої статистичної інформації по податкових базах

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
Методи відносних величин			
На основі середнього доходу на одну особу населення	Особливістю методу є розрахунок податкового потенціалу на основі визначення середніх доходів на одну особу населення регіону й порівняння їх із середніми доходами на одну особу населення у країні	Простота та доступність даних про середні доходи на одну особу населення	Показник не враховує доходи нерезидентів, не сприяє визначенню можливостей регіону з акумулювання фіскальних ресурсів за певний проміжок часу
На основі макроекономічних показників	Метод на основі макроекономічних показників (ВВП, ВРП) передбачає визначення розміру податкового потенціалу як похідної від одного із зазначених показників	Є зручним для бюджетного планування, оскільки сумарна абсолютна помилка прогнозу дорівнює нулю, тобто суми оцінок по регіонах дорівнюють фактичним податковим надходженням	На оцінку моделі має вплив величина доходу, внаслідок чого маємо значний інтервал для величини нарахованих податків. Якість оцінювання податкового потенціалу буде різною по регіонах. Для економічно розвинутих регіонів оцінка буде точнішою
На основі індексу податко-спроможності	Індекс податкоспроможності визначає рівень податкоспроможності регіону порівняно з аналогічним середнім показником по Україні з розрахунку на одну особу населення	Метод є основою для розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів у вітчизняній практиці в процесі бюджетного планування	Застосування лише для визначення обсягів міжбюджетних трансфертів; не повною мірою відображається рівень податкового потенціалу регіону
На основі індексу податкового потенціалу (ІПП)	Методика розрахунку ІПП: валовий регіональний продукт регіону у розрахунку на одну особу, віднесений до аналогічного показника в цілому по країні, помножується на коефіцієнт податкових можливостей певного регіону. Коефіцієнт податкових можливостей – відношення доходів регіону у розрахунку на одну особу до середніх доходів у розрахунку на одну особу населення усіх регіонів країни	Позиція органу місцевого самоврядування співвідноситься не тільки з кількістю населення, але й із різними ставками, які мають вплив на надходження податкових ресурсів	Ускладнення процесу збору інформації та складніша процедура оцінювання в регіоні зі збільшенням кількості податків

Джерело: складено авторами за [8, 9, 10]

Аналіз наявних методів оцінювання податкового потенціалу регіону показав, що розрахунок податкового потенціалу може бути здійснений на основі різних показників: фактичного обсягу податкових надходжень у регіоні за певний період, сукупних оподатковуваних ресурсів, валового

регіонального продукту та середніх доходів на одну особу населення. Оскільки показник податкового потенціалу має велике аналітичне значення, вибір оптимального методу оцінювання залежить від поставленої мети та завдань аналізу формування податкового потенціалу регіону.

За рівнем визначення податковий потенціал можна розглядати як загальнодержавний, так і окремих регіонів країни. Зважаючи на те, що саме в регіонах відбуваються процеси життєдіяльності населення соціально-економічного характеру та розвиваються досить різноманітні й розгалужені суспільно-виробничі відносини, формування їх податкового потенціалу, податкоспроможності є визначальним і в сукупності утворюють рівень податкоспроможності країни [8].

Враховуючи переваги та недоліки розглянутих методів оцінювання податкового потенціалу, зауважимо, що більшість методів не надають повного відображення рівня податкового потенціалу регіону. Для оцінювання податкового потенціалу регіонів України найбільш доцільним вважаємо метод із застосуванням індексу податкового потенціалу на основі валового регіонального продукту, використання якого дасть змогу об'єктивно оцінити реальні дохідні можливості конкретного регіону порівняно з наявними стандартами.

Результати оцінювання податкового потенціалу регіонів України із застосуванням індексу податкового потенціалу (ІПП), що здійснено на основі методики, наведеної в таблиці 2, та статистичних даних [11], подано в таблиці 3.

Таблиця 3 – Індекс податкового потенціалу регіонів України у 2013–2018 рр.

Регіон	Роки					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	0,57	0,65	0,75	0,79	0,80	0,81
Волинська	0,44	0,47	0,51	0,50	0,58	0,55
Дніпропетровська	1,57	1,74	1,75	1,61	1,68	1,74
Донецька	1,31	0,74	0,39	0,33	0,30	0,32
Житомирська	0,49	0,53	0,58	0,61	0,64	0,67
Закарпатська	0,34	0,34	0,35	0,33	0,35	0,35
Запорізька	0,97	1,14	1,24	1,25	1,23	1,13
Івано-Франківська	0,56	0,56	0,60	0,57	0,57	0,56
Київська	1,22	1,33	1,38	1,44	1,37	1,50
Кіровоградська	0,62	0,65	0,73	0,75	0,70	0,69
Луганська	0,70	0,28	0,11	0,09	0,07	0,07
Львівська	0,65	0,69	0,75	0,77	0,79	0,81
Миколаївська	0,73	0,72	0,82	0,85	0,83	0,79
Одеська	0,83	0,77	0,91	0,95	0,95	0,93
Полтавська	1,13	1,27	1,44	1,49	1,56	1,55
Рівненська	0,45	0,55	0,55	0,51	0,51	0,48
Сумська	0,62	0,65	0,77	0,73	0,71	0,71
Тернопільська	0,36	0,38	0,41	0,40	0,42	0,41
Харківська	0,91	0,94	1,00	1,05	1,01	1,00
Херсонська	0,47	0,46	0,57	0,58	0,57	0,54
Хмельницька	0,51	0,57	0,63	0,63	0,66	0,61
Черкаська	0,63	0,67	0,74	0,75	0,75	0,79
Чернівецька	0,33	0,31	0,33	0,32	0,34	0,33
Чернігівська	0,60	0,62	0,68	0,67	0,71	0,73
м. Київ	6,83	7,88	8,08	8,53	8,50	8,26

Джерело: розраховано авторами за [11]

За даними таблиці 3 встановлено, що найвищий рівень податкового потенціалу в Україні має м. Київ. Хоча його значення зменшилося у 2018 р. порівняно з 2017 р., протягом аналізованого періоду показник зріс з 6,83 до 8,26. Зазначимо, що в Україні податковий потенціал поділяють за трьома рівнями – високий, середній та низький. Отже, результати аналізу показали, що у розрізі обласних бюджетів найвищий рівень податкового потенціалу в Україні мають Дніпропетровська

(індекс зріс з 1,57 у 2013 р. до 1,74 у 2018 р.), Полтавська (індекс зріс з 1,13 до 1,55), Київська (індекс зріс з 1,22 до 1,50), Запорізька (індекс зріс з 0,97 до 1,13) та Харківська області (індекс зріс з 0,91 до 1,0). Зважаючи на зниження індексу податкового потенціалу у деяких роках, спостерігається позитивна тенденція до його зростання.

Значення індексу податкового потенціалу половини регіонів країни протягом досліджуваного періоду коливаються у межах 0,50–0,93. Тому податковий потенціал цих областей є недостатнім і знаходиться на середньому рівні. Такі регіони отримують недостатню кількість податкових надходжень і потребують додаткового залучення коштів з бюджету більш забезпечених регіонів.

Найнижчий рівень податкового потенціалу мають Тернопільська (0,41), Закарпатська (0,35), Чернівецька (0,33), Донецька (0,32) та Луганська (0,07) області. Значення показника у трьох західних областях майже не змінювалося. Однак слід звернути увагу на значне зниження індексу податкового потенціалу у Донецькій (індекс знизився з 1,31 у 2013 р. до 0,32 у 2018 р.) та Луганській (індекс знизився з 0,7 у 2013 р. до 0,07 у 2018 р.) областях.

Варто зазначити, що рівень податкового потенціалу більшості регіонів зріс у динаміці протягом 2013–2018 рр. Це свідчить про зростання і стабільність валового регіонального продукту і доходів окремих регіонів у розрахунку на одну особу населення та їх перевищення порівняно з середніми показниками по країні. Також зростання індексу податкового потенціалу обумовлено збільшенням обсягу державних та недержавних інвестицій у пріоритетні галузі економіки регіонів країни, що знаходяться на середньому рівні.

Основними причинами зниження індексу податкового потенціалу у 2018 р. порівняно з 2017 р. в економічно розвинутих регіонах країни є: збільшення обсягу міжбюджетних трансфертів у доходах і видатках місцевих бюджетів, неефективний розподіл бюджетних ресурсів для підтримки промисловості економічно розвинутих регіонів країни.

Таким чином, податковий потенціал регіонів різниться між собою, що обумовлено низкою факторів, які впливають на його формування. Потенційна можливість кожного регіону генерувати бюджетні доходи визначається його економічною структурою та забезпеченістю оподатковуваними ресурсами.

Висновки. Основою планування і прогнозування доходів бюджетів регіонів країни вважається податковий потенціал, оскільки результати його оцінювання дають можливість визначити майбутні податкові надходження. Вагомою складовою податкового потенціалу є реалізована складова, що формується за рахунок податкових надходжень. З метою пошуку шляхів забезпечення зростання податкових надходжень виникає потреба у дослідженні методичних підходів до кількісного оцінювання податкового потенціалу окремих регіонів. Вивчення в сучасних економічних умовах динаміки податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, підходів суб'єктів до управління податковим потенціалом, постійне проведення податкового моніторингу, пошук найкращих варіантів оцінювання й управління податковим потенціалом регіонів, ефективне використання податкового потенціалу сприяє соціально-економічному розвитку регіонів та країни в цілому.

Дослідження методичних підходів до визначення податкового потенціалу регіонів вказує на їх різноманітність, оскільки розрахунок податкового потенціалу може бути здійснений на основі різних економічних показників та їх сукупності. Кожний метод має свої переваги і недоліки, виражені переважно в точності та трудомісткості вимірювання.

Аналіз практичних розрахунків податкового потенціалу із застосуванням індексу податкового потенціалу на основі валового регіонального продукту дав змогу об'єктивно оцінити реальні дохідні можливості кожного регіону країни порівняно з визначеним стандартом і довести, що позитивними факторами впливу на рівень податкового потенціалу варто вважати зростання валового регіонального продукту та доходів регіону в розрахунку на одну особу населення. Систематизація регіонів України на групи за показником податкоспроможності сприяє підвищенню фінансової самостійності регіонів, більш ґрунтовному розподілу державної фінансової допомоги місцевим органам влади.

Проведені дослідження показали, що оцінювання податкового потенціалу є необхідним етапом у системі податкового планування, яка базується на інформації про рівень потенційних доходів. За результатами оцінювання податкового потенціалу регіонів доцільним є розроблення заходів, спрямованих на розширення та покращення структури податкової бази, що може бути перспективами подальших розробок за цим напрямом.

Список використаних джерел

1. Абрамова А. С. Податковий потенціал регіонів України: проблеми та шляхи подолання. *Глобальні та національні проблеми економіки*: електрон. наук. фахове вид. Миколаїв: МНУ, 2017. Вип. 16. С. 631–636. URL: <http://global-national.in.ua/pro-zhurnal>
2. Міщенко Д. А., Перетятко А. В. Податковий потенціал як основна складова бюджетних можливостей регіону. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
3. Тарангул Л. Л. Податкова політика та економічний розвиток регіонів: теорія, методологія, практика: автореф. дис. д-ра екон. наук. НАН України. Ін-т екон. прогнозів. Київ, 2003. 32 с.
4. Пасенко В. М. Формування та оцінка податкового потенціалу регіону: автореф. дис. канд. екон. наук. Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків, 2010. 22 с.
5. Каламбет С. В. Податковий потенціал у механізмі регулювання економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Донецьк, 2004. 32 с.
6. Бюджет України 2019: стат. зб. М-во фінансів України. Київ, 2020. 297 с. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>
7. Бюджет України 2017: стат. зб. М-во фінансів України. Київ, 2018. 297 с. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>
8. Цимбалюк І. О. Формування та оцінка податкового потенціалу регіонів України. *Економічний вісник університету*: зб. наук. пр. учених та аспірантів. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди», 2013. Вип. 20/2. С. 216–221.
9. Лук'яненко І. Г. Прогнозування податкових надходжень за допомогою моделей. *Фінанси України*. 2001. № 7. С. 89–98.
10. Черкасова О. С. Податковий потенціал регіону: сутність та методика оцінки. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 3. С. 138–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_3_24
11. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References

1. Abramova, A. S. (2017). "Tax potential of the regions of Ukraine: problems and ways to overcome" ["Podatkoviy potentsial rehioniv Ukrainy: problemy ta shliakhy podolannia"], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*: electron. sci. prof. edition, vol. 16, pp. 631-636, available at: <http://global-national.in.ua/pro-zhurnal> [in Ukrainian].
2. Mishchenko, D. A., Peretiak, A. V. (2017). "Tax potential as the main component of budget opportunities of the region" ["Podatkoviy potentsial yak osnovna skladova biudzhethnykh mozhlyvostei rehionu"], *Efektivna ekonomika*, iss. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> [in Ukrainian].
3. Taranhul, L. L. (2003). "Tax policy and economic development of regions: theory, methodology, practice" ["Podatkova polityka ta ekonomichnyi rozvytok rehioniv: teoriia, metodolohiia, praktyka"], (PhD Thesis), Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Pasenko, V. M. (2010). "Formation and assessment of the tax potential of the region" ["Formuvannia ta otsinka podatkovoho potentsialu rehionu"], (PhD Thesis), Kharkiv National Academy of Urban Economy. Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Kalambet, S. V. (2004), "Tax potential in the mechanism of economic regulation" ["Podatkoviy potentsial u mekhanizmi rehulivannia ekonomiky"], (PhD Thesis), Donetsk. [in Ukrainian].
6. Ministry of Finance of Ukraine (2020), "Budget of Ukraine 2019" ["Biudzheth Ukrainy 2019"], available at: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> [in Ukrainian].
7. Ministry of Finance of Ukraine (2018), "Budget of Ukraine 2017" ["Biudzheth Ukrainy 2017"], available at: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> [in Ukrainian].
8. Tsybaliuk, I. O. (2013), "Formation and assessment of the tax potential of the regions of Ukraine" ["Formuvannia ta otsinka podatkovoho potentsialu rehioniv Ukrainy"], *Ekonomichnyi visnyk universytetu*: coll. of sci. papers of scientists and graduate students, vol. 20/2, pp. 216-221. [in Ukrainian].
9. Lukianenko, I. H. (2001), "Prognostication of tax receipts by models" ["Prohnozuvannia podatkovykh nadkhodzen za dopomohoiu modelei"], *Finansy Ukrainy*, iss. 7, pp. 89-98. [in Ukrainian].
10. Cherkasova, O. S. (2014), "The tax potential of the region: the nature and methods of assessment" ["Podatkoviy potentsial rehionu: sutnist ta metodyka otsinky"], *Stalyi rozvytok ekonomiky*, iss. 3, pp. 138-143, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_3_24 [in Ukrainian].
11. State Statistics Service of Ukraine [Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

S. L. Demydenko, V. V. Demydenko

**METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT
OF THE TAX POTENTIAL OF THE REGIONS OF UKRAINE**

The article considers the essence and main properties of the tax potential of the region. The structure of tax potential, including three main components – realized, unrealized and forecasted ones – is studied. It is proved that the main sources of tax potential formation are potential tax revenues, opportunities of taxpayers, tax base resources and rates.

The results of an analysis of tax revenues structure in Consolidated Budget of Ukraine for 2013–2019 have shown that the actual tax revenues, forming the realized component of the tax potential, occupy the largest share among all types of budget revenues. The main budget-forming taxes in Ukraine are personal income tax, value added tax, corporate income tax, and excise tax.

The characteristics of the existing methods of assessing the tax potential in the region, their advantages and disadvantages are given. To assess the tax potential of the regions in Ukraine, the method using the index of tax potential based on gross regional product has been applied. The analysis of the tax potential index has allowed to systematize the regions of Ukraine into groups according to the indicator of tax capacity, to objectively assess the real income opportunities of each region in the country and to prove that the factors of influence on increasing tax potential should be the growth of gross regional product and income. It is proved that the assessment of tax potential is an important step in the system of tax planning and forecasting, which is based on information about the level of potential income. Based on the results of the assessment of the tax potential of the regions, it is advisable to develop measures aimed at expanding and improving the structure of the tax base, which may be prospects for further development in this area.

Keywords: *tax potential, incomes, tax receipts, estimation methods, index of tax potential.*

Стаття надійшла до редакції 12.02.2021

Прийнято 11.03.2021

DOI 10.24025/2306-4420.1.60.2021.228615

Демиденко С. Л., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування, Черкаський державний технологічний університет

e-mail: svetlana0909@ukr.net

ORCID 0000-0001-9664-2654

Demydenko S. L., Ph. D. in Economics, associate professor, associate professor of accounting, analysis and taxation department, Cherkasy State Technological University

Демиденко В. В., к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління, Черкаський державний технологічний університет

e-mail: d_viktor@ukr.net

ORCID 0000-0002-7531-7104

Demydenko V. V., Ph. D. in Economics, associate professor, dean of economics and management faculty, Cherkasy State Technological University